

BRUKS- ANVISNINGEN



NR 33 – NOVEMBER 2017

Medlemsblad från Åkers Hembygdsförening

www.akershembygd.se

Läs även: **Ordförande har ordet** ♦ Så var matvanorna förr i Åker ♦ **Det gömmer sig i Bruksarkivet**



Callegrafens bilder flyttas bort

Unik fotosamling med Åkersbilder återförs inte till Åker Sid. 5

Hänt i Åker
Fler bilder finns på www.akershembygd.se



Hans Zetterberg höll igång ett underhållande samtal inför en rekordpublik i Folkets hus den 22 oktober då hans bok *14+1 Åkersbor berättar* släpptes.

FOTO: ROGER GRANATH

Återigen blev det en fullträff för hembygdsföreningen då man den 22 oktober arrangerade ett boksläpp och ett scensamtal lett av **Hans Zetterberg** med fyra Åkersbor som deltog på scenen: **Inger Levin, Erik "Masken" Eriksson, Bengt "Pliggen" Lindqvist och Sune Lund.**

– Jag trodde det bara skulle komma en 30-40 personer, det här hade jag aldrig väntat mig, sa Hans Zetterberg när han blickade ut över skarorna av åhörare som letat sig till Folkets hus.

Totalt räknade man in 270 personer i publiken.

PH

KULTUR Releaseparty med journalisten Hans Zetterberg på söndag

Genuina Åkersbor fångade i bokform

STRÄNGNÄS Vad har krutbruksexperten Erik Eriksson, tipspromenadskonstruktören Harry Lindblad och skolkanslisten Inga-Lill Krigholm gemensamt? Jo, samliga ur den trion ägnas var sitt kapitel i den pinfärska boken *14+1 = 15 Åkersbor berättar*.

– Att skriva den har varit jätteroligt, säger författardebutanten Hans Zetterberg.

Efter sin pensionering 2015 flyttade Zetterberg med fru till Strängnäs. I den vevan frågade

Representanter för hembygdsföreningen och Hasse Zetterberg kom tillsammans fram till ett 20-tal personer som kunde vara lämpliga att figurera i boken. Eller rättare sagt, en bok diskuterades inte från början utan då handlade det om att dotterintervjuer samtal. De separa intervjuerna



På söndagen ska Hasse Zetterberg presentera innehållet i sin bok i Folkets hus i Åker. FOTO: LARS KILSTRÖM

skulle vara med i varje fall, förklarar Hans Zetterberg. Fick du alla som du ville ha med att ställa upp? –Ja, ingen nöjde sig med att stå i motvind. Det var en kväll där jag var på plats för att ta tillvara på den stora möjligheten att få en bok utgiven som ett minne efter honom. Det är en stor ära att få sin bok utgiven som ett minne efter honom. Det är en stor ära att få sin bok utgiven som ett minne efter honom.

ning. Det här känns nästan jobbigare än att göra ett tv-inslag! Att boken ska ha namnet 14+1 Åkersbor berättar, kräver sin förklaring. Det är en stor ära att få sin bok utgiven som ett minne efter honom. Det är en stor ära att få sin bok utgiven som ett minne efter honom.

Strengnäs Tidning lördag 21 oktober 2017

Så köper du boken, se sid. 4

Bruksanvisningens redaktionsråd består av Sten Hellgren, Tomas Larsson och Pelle Johansson. Layout och design görs av Per Hellgren; perhellgren@hotmail.com. Omslagsbild: Åker omkring 1923. 3-åriga Erik Larsson på sitsen till en ringvält. Foto: Callegrafren

Ordförande har ordet

■ Pelle Johansson

Aktiviteten med stort A är fullbordad, nämligen intervjuerna med Åkersborna. Inför en entusiastisk publik en oktobersöndag i Folkets Hus kom närmare 270 personer för att lyssna på episoder från våra 15 “intervjuoffer”. Det är mycket man inte vet om våra kära medborgare som haft så mycket att göra med vårt samhälle.

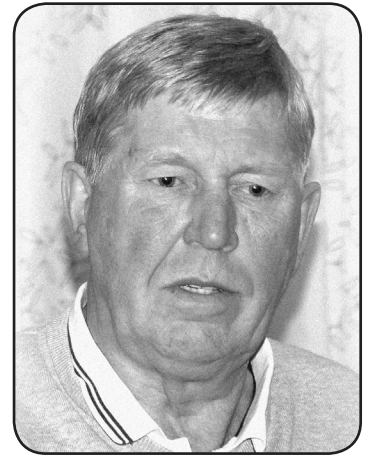
I dag sprids det mesta på våra sociala medier, på gott och ont, men detta är verkligheten. Mer lokalt än detta arrangemang är nog svårt att överträffa vilket **Hasse Zetterbergs** bok om personerna tydligt visar. Slutsåld efter tre veckor och just när detta skrivs är den på nytryck.

Säkert finns det många historier lurande i vassen och vi är tacksamma om ni läsare har uppslag till något intressant tema. Hör av er så gör vi något bra tillsammans!

Föreningen jobbar febrilt med vårprogrammet och vi hoppas kanske komma med några överraskningar framledes.

Äntligen har vi fått bekräftelse på att Folkets Hus ligger i startgroparna för en nystart genom den ideella **föreningen Porten**. Kom ihåg att det är allas uppgift att få en lyckad föreningslokal: det är inte vi och dom. Hjälptill och lyft samhället till nivån den förtjänar och kontakta Portens kontaktpersoner med förslag.

En historisk fotosamling kan gå till spillo om vi inte är vaksamma. Se inlagan i detta nummer av Bruksanvisningen som ett kon-



staterande och inte som gnäll från Strängnäs ytterkant.

Lucia kommer närmast på vårt program där det också bjuds på sång, musik, lotterier och en trevlig samvaro i Motstugan. Se närmare i vårt höstprogram.

Under hösten har det också arbetats med ytterligare museilokal i form av Stallet med mycket sevärdheter. Välkomna i vår!

Tack för att ni alla ställer upp med er närvaro när det vankas ett arrangemang vilket gör att alla blir “taggade” som hjälper till.

Mer om Åkers fotosamling på sida 5

ÖGONBLICK I ÅKER



1940-talets mötesplats var vid Åkers stora anslagstavla mitt emot Bror Andersons kiosk som låg vid Zigenarbacken. Här radar några av ortens män upp sig invid det öde fält som senare skulle bli torget i Åker.

Från vänster: Evert Eriksson, Gunnar Gustavson, Sune Hallin, Eje Ulvede och Karl-Axel Blomqvist.

Fotografen är okänd men bilden kommer från Harry Lindblads arkiv.

Ny bok med gamla Åkersbor!

Journalisten, mackägaren och krutbruksgrabben Hans Zetterberg har intervjuat 14 Åkersbor som berättar sina minnen.

Nu finns boken till försäljning via nätbokhandlare såsom adlibris och bokus men den finns även att köpa direkt från hembygdsföreningen via mejl:

pelle.johansson@hotmail.se

Pris: 100 kr + porto.

Eller gå in på blomsteraffären i Åker och köp ditt exemplar där!

Obs! Första upplagan
slutsåld!
Ny upplaga ute nu!



Årets
julklapp
är
här!

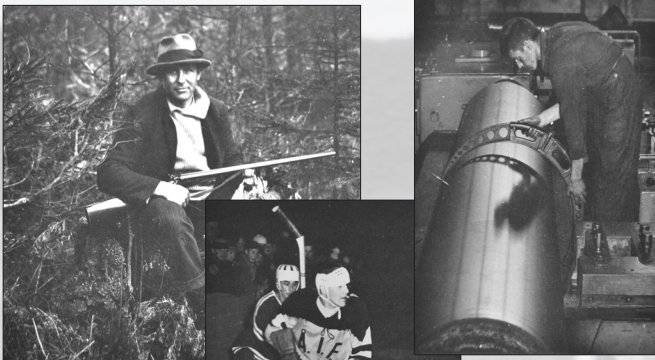
14+1=15

Åkersbor berättar

HANS ZETTERBERG

Åkers fotosamling till Nyköping

Callegrafens bilder får inte komma tillbaka till Åker



För 30 år sedan lämnade vår "fotoguru" **Harry Lindblad** över en unik samling bilder till sin gode vän i Strängnäs, hobbyfotografen **Arne Lundh**. De arbetade tillsammans med denna kultur-skatt för att bringa ordning och reda i fotosamlingen som innehöll en mängd bilder av bland annat **Callegrafan** vilket också visar på en tydlig anknytning till Åker.

Av olika anledningar blev bilderna med negativ och glasplåtar kvar i Strängnäs för att så småningom hamna i kommunarkivet.

Alla fotografier (cirka 3000) och album (59 stycken) ska överlämnas till Sörmlands museum i Nyköping under 2018 då kommunens museiverksamhet upphör.

Trots ihärdiga skrivelser och uppväntningar till kultur och fritidsnämnden om att Åkers hembygdsförening gärna vill ha tillbaka dessa album säger nämnden nej till vår framställan.

Fotosamlingen påstås tillhöra Strängnäs

Gille, vilket innehållet tydligt visar att det inte gör eftersom bilderna enbart är lokala Åkersbilder. Pärmar och album är nämligen märkta med Åker och Callegrafan. Inom föreningen är vi rädda att samlingen försvinner i tomma intet eftersom arbetet med att digitalisera bilderna kan ta årtionden att färdigställa. Detta arbete påbörjas 2019 men det finns inget slutdatum och det är dessutom inget dagsverke enligt de som vet.

I vårt förnämliga bruksarkiv finns det många frivilliga krafter som är beredda att ta sig an fotosamlingen och ge den "omvårdnad" som den förtjänar.

Det vi vänder oss emot i hembygdsföreningen är detta total ointresse som kultur och fritidsnämnden i Strängnäs visar oss genom att inte tillmötesgå våra önskningsar och vädjanden om ett återförande av bilderna till Åker. Nämnden har röstat nej till detta, dock inte alla ledamöter.

Och detta i denna DYNAMISKA IDYLL med MEDBORGARDIALOG (det står faktiskt så i början på kommunens hemsida, om det är en gammal klyscha eller inte, vem vet?).

Kulturstaden Strängnäs lever emellertid än så länge, allt är inte nedmonterat.

Tack "**Fritte**" **Bergqvist** för alla dina föreläsningar och anekdoter om stadens historia, men var rädd om dina bilder. För mig och många andra är detta en kulturhistoria som vi är tacksamma för.

I själ och hjärta är jag positiv ... och hoppas på en bra lösning.

Pelle Johansson
Ordförande

Vattgröt och klimp

Pehr Bengtsson har läst en gammal undersökning av matvanor i Åkers härad under 1800- och 1900-talet och berättar här om hur Per Gustaf Ericsson, född 1820, skrev om sina matvanor.

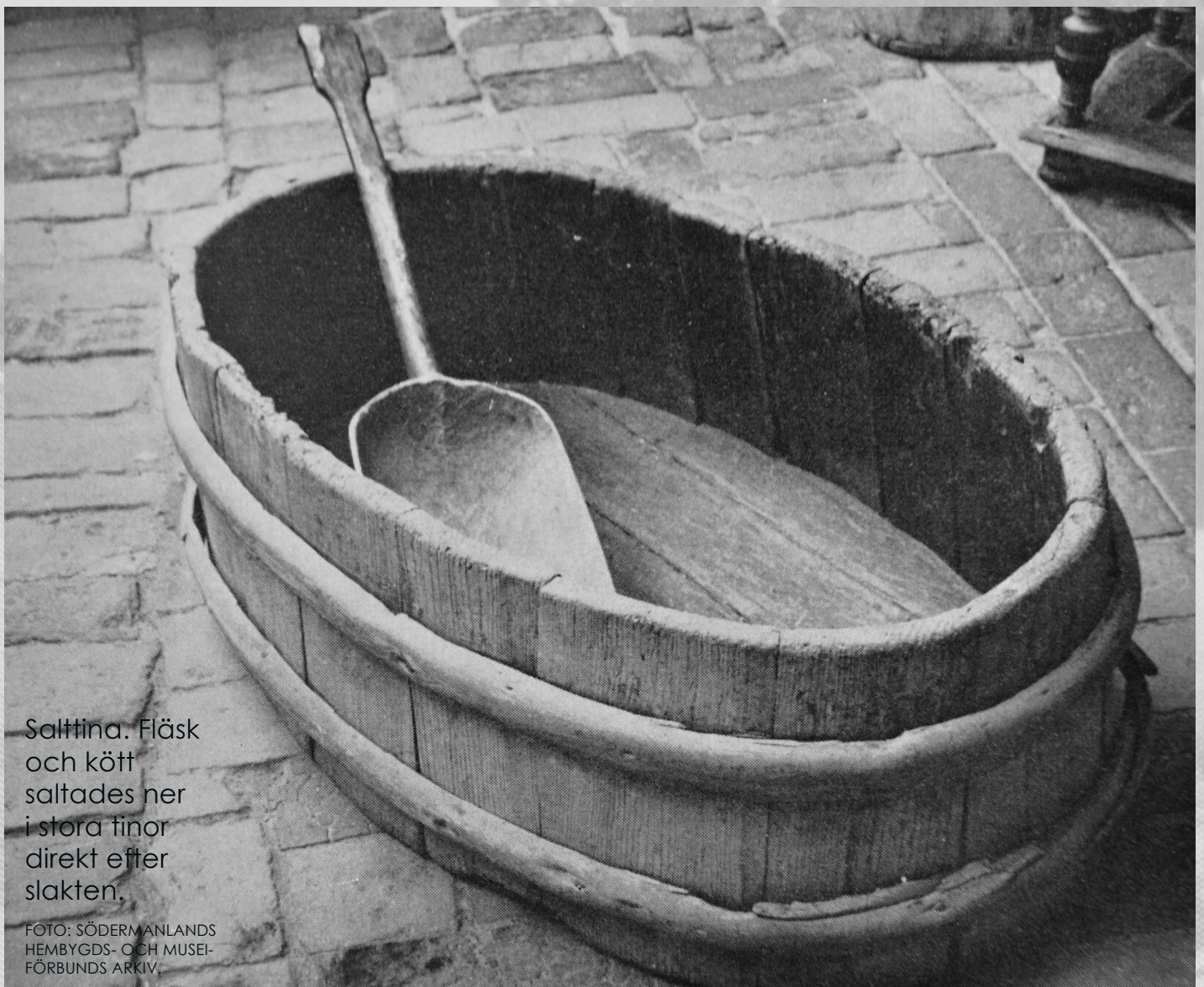


Katarina Ek-Nilssons avhandling *Vattgröt och klimp – Om matvanor i Södermanland under 1800- och 1900-talet* (1974) berör helt och hållet Åkers Härad. Hon har intervjuat en mängd personer från detta område, när det gäller mathållning från tidigt 1800-tal har nedteckningar av en Häradsbo vid namn **Per Gustaf Ericsson** fått utgöra grunden. Gustaf var född 1820 i knekttorpet Ericsberg i Härads socken. Då han tidigt visat prov på sin begåvning kom han med prästens och församlingsbornas stöd att sättas i skola i Strängnäs. Av ekonomiska skäl kunde han dock inte fullfölja sin skolgång.

Han blev tidigt intresserad av forntida lämningar, föremål, sägner, sagor och allmogens språk med mera. I hans anteckningar kan vi läsa om till exempel vardagens matordning där han berättar att arbetsda-

gen på en bondgård i Södermanland började med att pigan och matmor under vintern steg upp klockan fyra. Så småningom steg även karlarna upp. Klockan sex åt man ottvard som kunde bestå av omväxlande kory, fläsk, pannkaka, en halv kaka bröd och en tumlare brännvin.

Frukosten kom lite senare och bestod av rovor, kålrötter eller pannkaka. Hade man nyss slaktat kunde man få ”något köttaktigt”. Till detta serverades s.k. supmat, dvs. mat som man kunde ”supa”, alltså äta med sked. Supmaten kunde bestå av surkål, ärtvälling, rambambutavälling eller uppkokt mjölk. Rambambutavälling var en fattigmansmat, även om bönderna åt den, ”fast i smyg” som Gustaf berättar. Den kokades på benbitar, morrötter, palsternackor, potatis, kålrötter och persilja.



Saltina. Fläsk och kött saltades ner i stora tinor direkt efter slakten.

FOTO: SÖDERMANLANDS HEMBYGDS- OCH MUSEIFÖRBUNDS ARKIV.

På förmiddagen skulle man ha en tumlare brännvin och en bit bröd. Middagsmålet bestod ofta av potatis och strömming, ärtmjölspannkaka eller rovor. Till detta fick man också supamat. När arbetet var slut för dagen fick man aftonvard som ofta var bröd med smör, ost och brännvin. Frampå kvällen åt man för det mesta gröt med mjölk till, eller om det var ont om den, dricka.

Gustaf vet också att berätta att man under måltiden skulle sitta helt tyst, ingen fick ”slarvprata” och det var inte tillåtet att ha mössan på.

Svamp åt man inte på denna tid. I Gustafs självbiografi berättar han med avsky om hemvändande soldaters berättelser om

ryssar: ”di visste säjä att ryssa åt ormär å grodur å svamp å tække där otäcktyg”. I boken skriver Katarina Ek-Nilsson dock att ”I Åker tycks man tidigt ha plockat murklor, men i övrigt torde kantareller vara den svamp som man först lärt sig använda.”

Pehr Bengtsson

Vattgröt och klimp

Boken ingår i Sörmländska handlingar 31 från år 1974 och är utgiven av dåvarande Sörmlands hembygds- och museiförbunds förlag. Boken finns i läshörnan på vårt museum, titta under ”C – Åker” i glasskåpet.

! Bruksnotiser !

Vad gömmer sig i Bruksarkivet?

Nu finns våra register för huvuddelen av arkivets gamla handlingar, kartor och ritningar inscannade digitalt.

Gå gärna in på vår hemsida www.akershembygd.se och öppna fliken Arkivet/Museet och välj Åkers Bruksarkiv. Längst upp på sidan finns länkar till tre av arkivets register.

Dessa är:

- Åkers Styckebruks äldre arkiv, förteckning.
- Wahrendorffska arkivet, brev utlandet.
- Wahrendorffska arkivet, brev inom landet.

Söker du något särskilt och vill komma till arkivet för att forska går det alldeles utmärkt. Kontakta oss för att komma överens om en tid. Kostnaden är 50 kronor per gång.

Kontaktpersoner är:

Pehr Bengtsson, 070-589 53 04.
Tomas Larsson, 070-343 49 67.

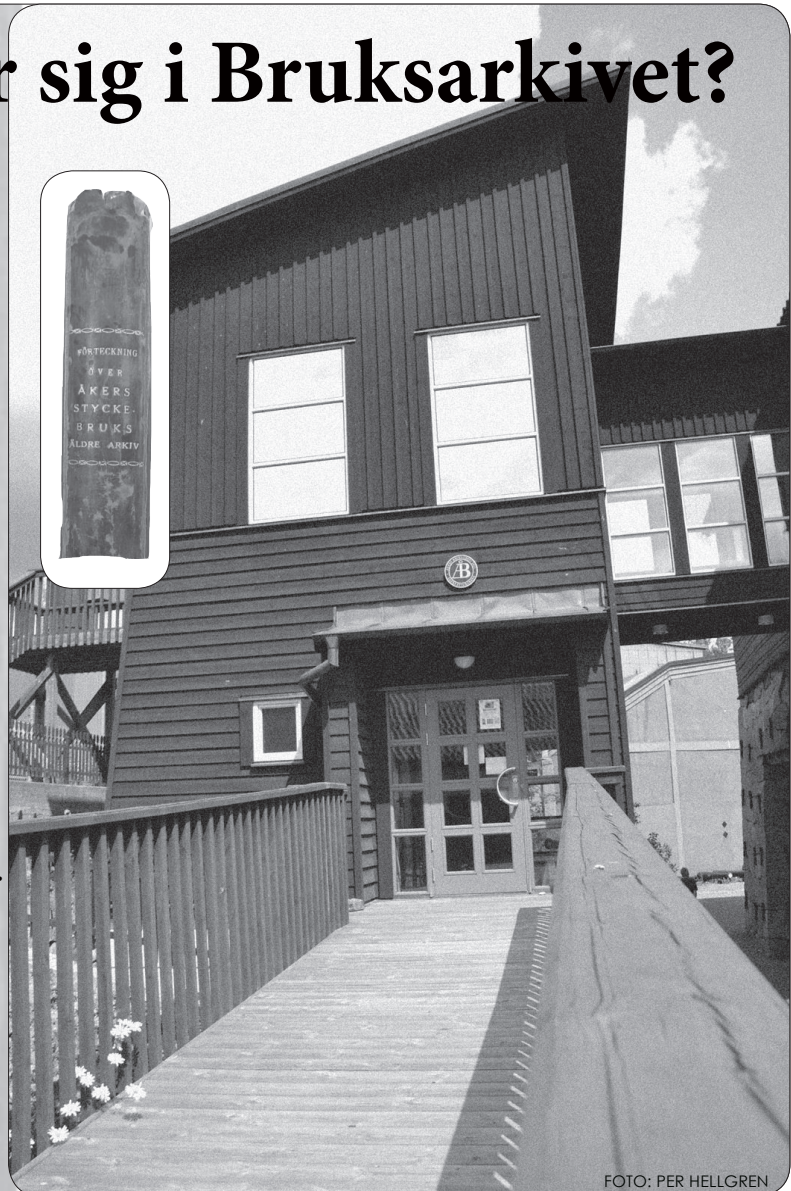


FOTO: PER HELLGREN

Det händer under vintern i Åkers hembygdsförening

6/12 Traditionell Glöggaffon

Motstugan onsdag den 6 december 2017 kl. 19.00 är alla välkomna. Entréavgiften är 50 kr/person. Under kvällen bjuds alla på "små lucior o stjärngosar", sång och musik av **Niklas Pense**, lotterier, kaffe med tillugg, glögg och underhållning.

Styrelsen önskar alla medlemmar en skön vinter och Gud Jul!

Välkomna!

OBS! Vi reserverar oss för eventuella ändringar.
För mer info. se: www.akershembygd.se

